

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я

Клименко Ірина

здобувач освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Сучасні виклики, з якими стикається суспільство, вимагають від освітніх систем нових підходів до навчання та виховання молодого покоління. Важливою складовою сучасної освіти є формування у школярів ключових компетентностей, які допомагають особистості успішно адаптуватися в умовах швидкоплинного світу, розвивають вміння критично мислити, здобувати знання самостійно, застосовувати їх на практиці та приймати нестандартні рішення. Вивчення предмета «Основи здоров'я» в закладах середньої загальної освіти є важливим інструментом для досягнення цієї мети [3, 8].

Аналіз літературних джерел показав, що впровадження компетентнісного підходу до шкільного навчання є ефективним завдяки своїй різноплановості, багатогранності, системності та комплексності, що підвищує якість освітнього процесу, наповнюючи його практичним змістом [3].

Загалом, компетентність є особистісним утворенням, яке проявляється в процесі активних самостійних дій людини та характеризує її здатність застосовувати набуті знання, вміння, навички у нестандартних ситуаціях з метою розв'язання певних життєво важливих проблем [1].

Сучасне стрімке життя у мінливих умовах суспільства та довкілля збільшило ризики для здоров'я населення. Розвиток тенденції до зниження рівня здоров'я молоді обумовлений низкою чинників, зокрема, інформаційним перевантаженням, модернізацією навчального процесу, соціально-економічною ситуацією в Україні, низьким рівнем життя, екологічним неблагополуччям, а також зниженням мотивації до занять фізичною діяльністю через внутрішні чинники, зокрема, шкідливі звички, стрес, безвідповідальне ставлення до свого здоров'я та низький рівень ціннісних орієнтацій здоров'язбережувального спрямування [2, 4, 6, 8].

У зв'язку з цим, потребою суспільства є формування належного рівня культури та здоров'язбережувальної компетентності молодого покоління, розвиток якої передбачає вивчення інтегрованого предмету «Основи здоров'я». Відповідно до програми курсу, основною його метою є формування в учнів свідомого ставлення до свого життя і здоров'я, оволодіння основами здорового способу життя, навичками безпечної для життя і здоров'я поведінки [7]. У зв'язку з цим зростає роль вчителя, який має стимулювати інтерес дітей до збереження й зміцнення здоров'я, мотивувати їх до фізичної діяльності та формувати індивідуальну культуру здоров'я [2].

У системі шкільної освіти предмет «Основи здоров'я» відіграє важливу роль та дозволяє сформуванню в учнів низку предметних і ключових компетентностей. Методичною та нормативною основою для розвитку компетентностей є

навчальна програма. Відповідно до оновленої навчальної програми з основ здоров'я для 6–9 загальноосвітніх навчальних закладів, розробленої на підставі Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, ключовими компетентностями, які формує предмет, є уміння спілкуватись державною та іноземною мовами, вчитися впродовж життя, ініціативність і підприємливість, обізнаність і самовираження у сфері культури, екологічна грамотність і здорове життя, а також математична, інформаційно-цифрова, соціальна, громадянська компетентності та основні компетентності у природничих науках і технологіях [7].

Ефективним інструментом для формування ключових компетентностей, зокрема соціальної компетентності учнів є використання активних та інтерактивних методик та переведення навчальної діяльності у площину, коли учні працюють самостійно або ж у команді один з одним [8]. При цьому, засоби реалізації змісту навчального предмета «Основи здоров'я» мають передбачати зміну спрямування діяльності учасників освітнього процесу на підтримання постійної пізнавальної активності щодо питань впровадження здорового способу життя, шляхом розвитку продуктивного і творчого мислення [6].

Однією із важливих компетентностей, яку формує в учнів предмет «Основи здоров'я» є соціальна компетентність, яка визначається як набута здатність особистості гнучко орієнтуватись в мінливих соціальних умовах та ефективно взаємодіяти із соціумом [5]. Це передбачає наявність впевненої поведінки людини, за якої відбувається автоматизація навичок в сфері відносин з людьми та яка може швидко змінюватись залежно від ситуації [9].

Аналіз програми «Основи здоров'я 6–9 класи» для закладів загальної середньої освіти, рекомендованої Міністерством освіти і науки, показав, що вона структурована за чотирма розділами: «Безпека і здоров'я людини», «Фізична складова здоров'я», «Психічна і духовна складові здоров'я», «Соціальна складова здоров'я». При вивченні кожного з наведених розділів в учнів можна активно формувати соціальні навички. При цьому, увага вчителя має бути зосереджена на використанні активних методів навчання, які передбачають залучення до діяльності всіх учнів класу, зокрема робота в групах, дискусії, рольові ігри, , творі проекти, інтерв'ю тощо [8]

Так, для прикладу при вивченні теми «Соціальне благополуччя» у 6 та 8 класах, де учні повинні опанувати засоби комунікації, стилі спілкування людей, ознайомитись з поняттям «конфлікт» та навчитись знаходити шляхи для його вирішення, доцільно було б використовувати групові проекти та колаборативне навчання. Групові проекти сприяють розвитку навичок співпраці і командної роботи, адже учні вчать розподіляти обов'язки, слухати думку інших, спільно вирішувати проблеми та досягати спільної мети. При вивченні теми «Емоційне благополуччя» у 7 класі, де учні повинні усвідомити важливість емоцій у житті та їх вплив на стосунки між людьми доцільно використати метод емоційного навчання, який може включати практики медитації, обговорення емоційних станів та рольові ігри на тему емоцій. При вивченні теми «Соціальна компетентність» у 9 класі доцільно використовувати метод рольових ігор, які

дозволяють учням вживатися в різні соціальні ролі та сценарії, що сприяє розвитку вміння вирішувати конфлікти, співпрацювати, а також сприяє розвитку емпатії.

Отже, формування ключових компетентностей учнів при вивченні предмета «Основи здоров'я» є важливим завданням сучасної освіти. Використання інтерактивних методів навчання, індивідуального підходу та інформаційно-комунікаційних технологій сприяє всебічному розвитку учнів, підготовці їх до активного та здорового життя у суспільстві. Залучення учнів до практичної діяльності та проектів допомагає їм не лише здобувати знання, але й застосовувати їх у реальних життєвих ситуаціях, що робить навчання більш ефективним та значущим.

Література

1. Адамчук В., Дорофєєва А., Шевчук М., Шпатківська М. Характеристика рівня фізичної підготовленості учнів старших класів на початку навчального року. *Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування*. 2021. №1. С. 4–11.
2. Бойківська Г. Шляхи формування здоров'язбережувальної компетентності під час вивчення предмету «Основи здоров'я» у початковій школі. *Магістерський науковий вісник*. 2013. 19. С. 227–231.
3. Бондар С. П. Процес формування ключових компетентностей учнів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2012. 32. С. 44–52.
4. Дикий О. Стан фізичної підготовленості учнів старшого шкільного віку. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : збірник наукових праць*. 2015. 4 (55). С. 79–82.
5. Докторович М. О. Формування соціальної компетентності старшого підлітка з неповної сім'ї : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук : 13.00.05–соціальна педагогіка. К., 2007. 20 с
6. Мішустіна В. С., Мехед О. Б. Розвиток здоров'язбережувальної компетенції учнів при викладанні предмету «Основи здоров'я». Крок у науку: дослідження у галузі природничо-математичних дисциплін та методик їх навчання: Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених. Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2020. С. 41.
7. Навчальна програма «Основи здоров'я 6–9 класи. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navch.progr.2022.osnovy.zdorovia-6-9.pdf>
8. Погорелова Л. В. Особливості викладання основ здоров'я в умовах модернізації сучасної освіти. Миколаїв: ОІППО, 2016. 60 с
9. Смагіна Т. М. Поняття та структура соціальної компетентності учнів як наукова проблема. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2010. 50. С. 138–142.